MAH/MUL/ 03051/2012 ISSN :2319 9318

आंतरविद्याशाखीय बहुभाषिक शोध पत्रिका

विद्यावार्ता™

Oct. To Dec. 2021
Special Issue

Chief Editor

Dr.V.N.Purav
I/C Principal
P.D.Karkhanis College,
Ambarnath

Date 16th Nov. 2021

❖ विद्यावार्ता या आंतरविद्याशाखीय बहूभाषिक त्रैमासिकात व्यक्त झालेल्या मतांशी मालक, प्रकाशक, मुद्रक, संपादक सहमत असतीलच असे नाही. न्यायक्षेत्र:बीड

"Printed by: **Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.** Published by **Ghodke Archana Rajendra** & Printed & published at Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.,At.Post. Limbaganesh Dist,Beed -431122 (Maharashtra) and Editor **Dr. Gholap Bapu Ganpat.**

Reg.No.U74120 MH2013 PTC 251205

Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.
At.Pust.Limbaganesh,Tq.Dist.Beed
Pin-431126 (Maharashtra) Cell:07588057695,09850203295
harshwardhanpubli@gmail.com, vidyawarta@gmail.com

All Types Educational & Reference Book Publisher & Distributors / www.vidyawarta.com

Scanned by CamScanner

14) A co-relational study on Psychosocial challenges faced, resilience and ...
Ms. Lipika Mondal & Ms. Ishita Mandal, Kolkata ||65

15) चिरंतन कृषी विकास काळाची गरज
श्रीमती डॉ. जाधव मिनाक्षी भास्कर, जि. उस्मानाबाद ||73

16) दहशतवादाचा अर्थ व स्वरुप आणि उदयाची कारणमिमांसा
डॉ. नामानंद गौतम साठे, जि. उस्मानबाद ||76

17) जागतिकीकरण आणि मराठी ग्रामीण कथा
डॉ. संदीप भेले, कुळगांव—बदलापूर ||79

18) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे शिक्षण विषयक विचार आणि नवीन शिक्षण धोरण
डॉ. शहाजी विश्वंभर कांबळे, जि. ठाणे (महाराष्ट्र) ||81

19) स्वातंत्र्योत्तर काळातील स्त्री—मुक्ती चळवळीची दिशा व दशा
डॉ. विनोद संभाजी सोनवणे, जि.पालघर ||86

20) इतिहास लेखनातील प्रवाह
प्रा. अनंत तुकाराम भरत, जि. रायगड ||90

21) ठाणे शहरातील शैक्षणिक स्थितीचे ऐतिहासिक मंथन
प्रा.अनिल महादेव बोराडे, अंबरनाथ (ठाणे) ||96

22) भारतीय ब्राह्मणेतरवादी चळवळीचे राष्ट्र व समाज बांधणीतील योगदान: एक शोध
सहा.प्रा. इब्राहीम जमन तडवी, जि. ठाणे ||99

23) बदलते समाजवास्तव आणि कथालेखिकांच्या लेखनातील स्त्रीप्रतिमा
प्रा. कैलास कुळकटे, जि. ठाणे ||102

24) जागतिकीकरण आणि बदललेले मराठी नाटक
प्रा. लक्ष्मण दुंदा ठमके, जि. ठाणे ||105

25) आदिवासी साहित्यप्रकाराची भविष्यकालीन वाटचाल
प्रा.राजू शंकर शनवार, शहापूर, ठाणे ||111

26) बदलते समाजवास्तव आणि मराठी कथनात्मक ग्रामीण साहित्य
प्रा. संजय तुकाराम निचिते, अंबरनाथ ||114

www.vidyawarta.com/03 | http://www.printingarea.blogspot.com

Scanned by CamScanner

MAH MUL/03051/2012
ISSN: 2319 9318 | Vidyawarta® Peer-Reviewed International Journal | Oct. To Dec. 2021 Special Issue | 076

16

दहशतवादाचा अर्थ व स्वरुप आणि उदयाची कारणमिमांसा

डॉ. नामानंद गौतम साठे
राज्यशास्त्र विभाग प्रमुख,
शि.म.ज्ञानदेव मोहेकर महाविद्यालय कळंब,
जि. उस्मानाबाद

प्रस्तावना :— दहशतवाद ही जगातील सर्वात मोठी गंभीर समस्या आहे. आज या समस्येने अतिशय उग्र रुप धारण केले आहे. जगातील एकही राष्ट्र या समस्येपासून आलिप्त् नाही, कमी अधिक प्रमाणत सर्वच राष्ट्रांना दहशतवादाच्या झळा सोसाव्या लागत आहे. दहशतवादी कारवायामुळे मानवी जीवनच धोक्यात आले आहे. कोणेतेही राष्ट्र आज ठामपणे सांगू शकत नाही की आम्ही सुरक्षित आहोत. गरीब राष्ट्राकडे दहशतवादी कारवायांचा मुकाबला करण्यासाठी सुरक्षित यंत्रणा नाही. त्यामुळे ही राष्ट्रे दहशतवादाचा म्हणावा त्या पध्दतीने निपटारा करण्यास अपयशी ठरत आहेत. परंतु ११ सप्टेंबर २००१ च्या अमेरिकेतील भिषण दहशतवादी हल्यामुळे संपूर्ण जग चिंतेत बुडाले. जगाचे नेतृत्व् करणारा देश सुरक्षित नाही ही गंभीर बाब पुढे आली. या दहशतवादी हल्याचा परिणाम फक्त अमेरिकेवरच झाला नाही तर संपूर्ण जगावर झाला. शक्तिशाली राष्ट्रदेखील दहशतवादी हल्ले थांबवू शकत नाहीत, हे सर्वाच्या लक्षात आले, अमेरिकेवर दहशतवादी हल्ला झाल्यामुळे अमेरिकेने सांगून टाकले की, दहशतवादाचा निपटारा करण्यासाठी अमेरिका नेतृत्व् करेल.

जगातील अनेक विकसीत राष्ट्रांना देखील दहशतवादाचा मुकाबला करावा लागत आहे. इंग्लंड, स्पेन, चीन, फ्रान्स् आदी राष्ट्रांतही दहशतवाद डोके वर [illegible] आहे. भारत, रशिया, [illegible] अशा अनेक राष्ट्रातील शांतता भंग करण्याचे काम दहशतवादामार्फत केले जात आहे.

भारताला शांततेचा मोठा वारसा लाभला आहे मात्र ही शांतताच नष्ट करण्याचे काम दहशतवाद करत आहे. भारतातील पुर्वोत्तर भाग काश्मीर, पश्चिम बंगाल व मुंबई अशा विविध भागांत दहशतवादाने मानवी जीवन विस्कळीत केली आहे. दहशतवादाचा निपटारा करण्यासाठी जगातील सर्वच् राष्ट्रे आज पुढे येते आहेत. आंतरराष्ट्रीय पातळीवर यासंदर्भात मोठे करार घडवून आणले जात आहेत, अनेक दृ संघटना स्थापन करण्यात आल्या. युनोमध्ये देखील दहशतवादाचा मुकाबला करण्यासाठी अनेक उपाययोजना आखण्यात आल्या आहेत. एकूणच पृथ्वीवरील सजीव सृष्टीला लागलेला हा एक शाप आहे. या दहशतवादाची पाळेमुळे खोलवर रुजली गेलेली दिसतात. दहशतवादाच्या विकासात भर टाकण्यासाठी काही राष्ट्रांनी दुटप्पी भुमिका घेतलेली दिसून येते. त्यामुळे दहशतवादाची समस्या अधिकच तीव्र होत चालली आहे.

अभ्यासाची उदिष्टे :—

१. दहशतवादाचा अर्थ आणि स्वरुप जाणून घेणे

२. दहशतवाद ही संकल्पना समजावून घेणे

३. दहशतवादाच्या उदयाची कारण मिमांसा तपासून पाहणे

४. दहशतवाद ही संकल्पना [illegible] समस्या म्हणून कशी पुढे आली आहे याचा [illegible] करणे

गृहीतके

१. दहशतवाद ही एक बहुआयामी संकल्पना आहे.

२. या समस्येने संपुर्ण जगाला ग्रासले आहे.

३. दहशतवाद ही समस्या पुढे येण्याचे कारण धर्मांधता आहे.

४. जगातील महासत्ता दहशतवाद विकसीत करण्यास कारणीभुत ठरल्या आहेत.

दहशतवादाचा अर्थ व स्वरुप :—

दहशतवाद हा शब्द लॅटिन भाषेतून [illegible] आहे. [illegible]

व भीती निर्माण करणे होय. कालांतराने हा शब्द रोमन समुहाच्या भाषेत विलीन झाला आणि नंतर हा शब्द युरोपातील वेगवेगळया भाषामुध्ये प्रचलित झाला. दहशतवाद या संज्ञेला अति प्राचिन स्वरुप प्राप्त झालेले आहे. दहशतवाद हा शब्द आलीकडील काळात नावारुपाला आलेला असला तरी, दहशतवादी कारवायांचा इतिहास अतिप्राचीन आहे. मानवाच्या उत्पत्ती पासून दहशतवाद मानवासोबत सहवास करत आला आहे. आजच्या आधुनिक युगात ही दहशतवादाचे [illegible] करणे सोडले नाही.

राजकीय उद्दिष्ट प्राप्तीसाठी संघटितपणे हिंसात्मक मार्गाने शास्त्रांचा धाक दाखवून भीती निमर्पाण केली जाते त्यास दहशतवाद असे म्हणतात, दहशतवाद हा अतिप्राचिन आहे, हजारो वर्षापुर्वी लोक या कृत्याचा वापर करत होते. परंतु त्या काळातील त्याची दाहकता फार तीव्र स्वरुपाची नव्हती. एका विशिष्ट विरोधी गटासाठी त्याचा वापर होत होता. तुटपुंज्या स्वरुपाच्या मागण्यादेखील दहशतवादाच्या माध्यमातून पुर्ण करुन घेतल्या जात होत्या. आधुनिक युगातील दहशतवादाची तीव्रता भयावह स्वरुपाची झाली आहे. दहशतवाद हा ज्मततवतपेउ शब्द फ्रेंच राजक्रांतीच्या काळात पध्दतशीरपणे वापरला गेला. या काळात दहशतवादी कारवायांना मोठे स्वरुप प्राप्त होण्यास सुरुवात झाली.

फ्रेंच राज्यक्रांतीने जगास समता, स्वातंत्रय आणि बंधुत्व ही तत्वे प्राप्त करुन दिली. त्याच बरोबर जेकबीन आणि थामिडोरियन या दोन फ्रेंच राजवटी दरम्यान, गिलोटिन या विध्वंसक शस्त्राची ओळख सर्वांना झाली. आणि या दोन सत्ता संघर्षात अराजकता निर्माण करणारा दशहतवाद ज्मततवतपेउ हा शब्द नावारुपास आला. दहशतवादी समाजात एक प्रकारची भीती निर्माण करतात. प्रस्थापित शासनाला दुबळे बनविण्याचा प्रयत्न् केला जात असतो. या कार्यात दहशतवाद्यांना यश प्राप्त् होते. त्यामुळे त्यांचा आत्मिवश्वास वरचेवर वाढत जातो. त्यातून ही समस्या अधिकच गंभीर होत जाते.

दहशतवाद हा या शब्दाचा वापर १९३१ मध्ये ब्रूसेल्स् येथ् आयोजित सम्मेलनात केला गेला. दहशतवाद मानवी जीवन संकटात टाकून संपत्तीचे आतोनात नुकसान करुन समाजात भीती निर्माण करतो. असा सूर या सम्मेलनात निघाला. याचे एकमेव उद्दिष्ट म्हणजे लक्ष प्राप्त् करणे मग ते राजकीय, आर्थिक, सामाजिक अथवा धार्मिक स्वरुपाचेदेखील असू शकते.

दहशतवादाच्या उदयाची कारणे :

१) विषमता :— समाजात आणि राष्ट्रात जर विषमता वाढली तर दहशतवाद अधिक वेगाने पुढे येतो.राजकीय सत्तेचे स्वरुप सामाजिक वर्गाशी [illegible] ग्रीक निरुपवंतानी ओळखले होते. [illegible] विषमता हे क्रांती चे मुळ कारण आहे. विषमता ही आर्थिक बाबींशी निगडीत आहे. व आर्थिक दर्जावरच आज सामाजिक दर्जा ठरत आहे. राजकीय सत्तेच्या विषम वाटणीमुळे अन्यायची भावना वाढीस लागत आहे. याचे रुपांतर नंतर दहशवादी कारवायात होत असते.

२. आर्थिक स्थिती:— जागतीकीकरणामुळे अंतराष्ट्रीय पातळीवर आज जीवघेणी स्पर्धा तयार झाली आहे व या स्पर्धेमुळे माणूस भैतिक सुखाकडे आकर्षीत झाला आहे. त्यामुळे मानवाच्या गरजा मोठया प्रमाणात वाढरया आहेत. त्या गरजा पुर्ण करण्यासाठी आर्थिक चणचण भासू लागली आहे. ती पुर्ण न झाल्यामुळे मानवाच्या जिवनात एक प्रकारचे नैराश्य दिसून येते व यातून माणूस वाम मार्गाकडे जातो. त्या मार्गापैकी एक मार्ग म्हणजे दहशवादी संघटना पैशाचे आमिष दाखवून या संघटना अनेक तरुणांना आपल्या जाळ्यात ओढत असतात त्यांला हे तरुण् बळी पडत आहेत. व त्यातून हिंसा घडत आहे.

३. धर्मांधता:— मार्क्सच्या मते धर्म ही अफूची गोळी आहे. धर्माच्या नावाखाली हाजोरो लोक एकत्र येतात धर्माचा उपयोग चांगल्या कारणासाठीही होतो व वाईट कारणासाठी होतो. धर्मामुळेच माणुस सुस्कारीत झाला आहे. पण आज धर्माच्या नावाखाली अनेक महाभंयकर घटना घडत आहेत. जागतीक पातळीवर धर्माचा आधार घेवून अनेक दहशतवादी कारवाया होत आहेत.तसेच अनेक धर्म गुरु धर्माच्या नावाखाली दहशतवादी शिक्षण देवून आपला स्वार्थ साधण्याचा प्रयत्न् करत आहेत धर्म संकटात आहे अश्या घोषणा देवुन लोकांना फसवण्याचे काम या संघटना करत आहेत. मदरश्याचा

Scanned by CamScanner

अर्थ पाठशाळा आणि तालिबान शब्दाचा अर्थ आहे विद्यार्थी याच मदरश्यात शिक्षण घेवून दहशतवाद्यांनी भारतातील जम्मुकाश्मीरमध्ये अनेक लोकांची हत्या केली आहे. अमेरिकेवरील दशतवादी हल्लासुध्दा याच कारणामुळे झाला होता.

४ शोषण व अन्याय :– शोषण व अन्याय हा दहशतवादयाचा मुळ पाया आहे जागतिक पातळीवरील कोण्यात्याही देशातील जनतेला सतत शोषणास अन्यायास बळी पडावे लागत असेल तर हे लोक विरोध करतात आणि त्यातून दहशतवादया कारवाया पुढे येतात ब्रिटीशांनी भारतीयावर खुप अन्याय आणि अत्यांचार केला होता. त्यामुळे त्या काळात भारतीयांना दहशतवादी मार्गांचा अवलंब केला होता.

५. राजकीय पेच प्रसंग :– राजकीय कारणामुळे देखील दहशतवादाला खतपाणी मिळत असते जागतीक पातळीवर इंग्लडने साम्राज्यवादाला प्रोत्साहन दिले व अनेक राष्ट्रांना पारतंत्र्यात ढकलले त्या देशातील जनतेत मोठा असंतोष निर्माण झाला व यातून विद्रोह पुढे आला इंग्लडचा साम्राज्यवाद ज्याज्या राष्ट्रावर होता त्यात्या राष्ट्रातील जनतेने इंग्रजाविरुध्द छुपे युध्द पुकारले होते.त्यामुळेच राजकीय पेच प्रसंगातून दहशतवाद पुढे आला आहे.

५. नविन तंत्रज्ञान : जागतीकीकरणामुळे नविन तंत्रज्ञान पुढे आले आहे दळणवळणाची साधणे वाढली आहेत. या तंत्रज्ञानाचा पुरेपुर फायदा दहशतवादयांनी घेतला आहे. संगणक, इंटरनेट, मोबाईल फोन, बुलेटप्रुफ गाडया, नवीन शस्त्रे अश्या अनेक सोई मुळे दहशतवादी हल्ला करणे खुप सोपे झाले आहे. व या तंत्रज्ञानामुळे दहशतवादी कारवायात वाढ होताना दिसून येत आहे.

सारांश:

आपणास असे दिसून येते की, दहशतवाद ही जागतीक समस्या आहे या समस्येचा विकसीत व विकसनशील राष्ट्रांना फटका बसला आहे. तसेच ही संकल्पना संधीग्ध आहे.याचा फटका अमेरिकेपासून ते आफ्रिकातील गरिब राष्ट्रांना सुध्दा बसला आहे. व दशहतवाद उदयास येण्यास आर्थिक विषमता धर्मांधता, निरक्षरता शोषण व अन्याय, अन्यायाचा सुड घेणे, नविन तंत्रज्ञान, कमालीचे दारिद्रय राजकीय पेच प्रसंग इत्यादी कारणीभुत आहेत.

संदर्भ सुची:

१. मलावडे पंडित :– आंतरराष्ट्रिय संबंध, कैलश पब्लीकेशन औरंगाबाद.

२. आगुलकर प्रशांत :– आंतरराष्ट्रीय संबंध चिन्मय प्रकाशन औरंगाबाद.

३. उदगावकर म.न :– २१ व्या शतकातील दहशतवाद डायमंड प्रकाशन पुणे.

४. देवळाणकर शैलेंद्र :– जागतीक राजकारणातील प्रमुख समस्या विदया प्रकाशन औरंगाबाद.

□□□

Scanned by CamScanner